

Dobré mravy a snížení smluvní pokuty

Stejně tak, jako lze ujednání o smluvní pokutě podle § 39 obč. zák. posoudit z hlediska souladu nebo rozporu dohodnuté výše smluvní pokuty s dobrými mravy pouze jako platné či neplatné (tzn. bez možnosti shledat je neplatné jen ve výši přesahující rámec dobrých mravů), může být obdobně i výkon práva na smluvní pokutu (v plném rozsahu) podle § 3 odst. 1 obč. zák. pouze v souladu či v rozporu s dobrými mravy. Zatímco podle úpravy obchodního zákoníku má soud moderační právo a smluvní pokutu může snížit až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením zajišťovaného závazku (§ 301 obch. zák.), občanský zákoník soudu právo snížit vysokou smluvní pokutu nedává a ustanovení obchodního zákoníku o smluvní pokutě nelze použít na závazkové právní vztahy upravené občanským zákoníkem.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Cdo 296/2008, ze dne 12.1.2010)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců a) S. G. a b) Mgr. M. G., zastoupených advokátem, proti žalované J. I. P., o zaplacení částky 50.000,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Sokolově pod sp. zn. 9 C 199/2006, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 24. listopadu 2006, č. j. 61 Co 582/2006-37, tak, že rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. listopadu 2006, č. j. 61 Co 582/2006-37, a rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 23. srpna 2006, č. j. 9 C 199/2006-24, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Sokolově k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobci se po žalované domáhali zaplacení 50.000,- Kč s příslušenstvím představujících dosud neuhrazenou část smluvní pokuty, kterou si účastníci sjednali v kupní smlouvě pro případ, že žalovaná neuhradí ve sjednané lhůtě kupní cenu.

Okresní soud v Sokolově rozsudkem ze dne 23. srpna 2006, č. j. 9 C 199/2006-24, žalobu o zaplacení 50.000,- Kč s příslušenstvím zamítl a rozhodl o nákladech řízení. Krajský soud v Plzni rozsudkem ze dne 24. listopadu 2006, č. j. 61 Co 582/2006-37, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Oba soudy vyšly ze zjištění, že účastníci uzavřeli dne 25. 10. 2005 kupní smlouvu, jejímž předmětem byl převod vlastnického práva k bytu specifikovanému v článku I. za kupní cenu 1,135.000,- Kč. Žalovaná před podpisem kupní smlouvy uhradila žalobcům 50.000,- Kč jako zálohu kupní ceny a zbývající část 1,085.000,- Kč se zavázala doplatit do 60 dnů od uzavření kupní smlouvy, tedy do 25. 12. 2005. V článku V. odst. 5 kupní smlouvy bylo sjednáno, že nedojde-li doplatek kupní ceny na určený účet nejpozději do 29. 12. 2005, jsou žalobci (prodávající) oprávněni odstoupit od kupní smlouvy a žalované (kupující) vznikne povinnost zaplatit žalobcům smluvní pokutu. Žalovaná kupní cenu žalobcům ve lhůtě nezaplatila. Žalobci dopisem ze dne 30. 12. 2005 odstoupili od kupní smlouvy a současně žalovanou vyzvali k zaplacení smluvní pokuty ve výši 100.000,- Kč. Na její částečnou úhradu použili složenou zálohu na kupní cenu ve výši 50.000,- Kč.

Z takto zjištěného skutkového stavu věci soud prvního stupně dovodil, že účastníci v kupní smlouvě sjednali smluvní pokutu v souladu s § 544 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále jen „obč. zák.“). Ačkoli žalobcům svédčí právo na zaplacení smluvní pokuty ve sjednané

výši 100.000,- Kč, jelikož žalovaná nesplnila povinnost, na niž byl vznik tohoto práva vázán, soud prvního stupně žalobu zamítl, neboť dospěl k závěru, že požadavek na zaplacení dalších 50.000,- Kč na smluvní pokutu je v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.). Vyšel z úvahy, že záloha na kupní cenu ve výši 50.000,- Kč, kterou již žalobci použili na částečnou úhradu smluvní pokuty, je zcela dostačující k pokrytí jejich ztrát za neuskutečněný prodej bytu; smluvní pokutu v celkové výši 100.000,- Kč posoudil jako nepřiměřenou vzhledem k tomu, že žalovaná nesplněním své povinnosti nezpůsobila žalobcům výraznou újmu a nedošlo k nepřiměřenému poškození jejich práv.

Odvolací soud v souladu se soudem prvního stupně vyslovil právní názor, že ujednání o smluvní pokutě splňuje zákonné náležitosti upravené v § 544 a § 545 obč. zák. a není neplatné pro rozpor s dobrými mravy (§ 39 a § 3 odst. 1 obč. zák.), jelikož smluvní pokuta nebyla sjednána v nepřiměřené výši. Konstatoval, že na rozdíl od obchodněprávních vztahů, kde je zakotveno právo soudu snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu, v občanskoprávních vztazích není moderační právo soudu upraveno a tuto absenci v zákonné úpravě nelze nahradit aplikací § 3 odst. 1 obč. zák. Neztotožnil se proto s postupem soudu prvního stupně, který posoudil žalovaný nárok jako výkon práva částečně odporující dobrým mravům a odepřel žalobcům ochranu tím, že určil, jaká část nároku na smluvní pokutu je v rozporu s dobrými mravy, a tím omezil výši smluvní pokuty. Zároveň však s přihlédnutím k okolnostem na straně žalované (jako cizí státní příslušnice měla v daném smluvním vztahu ztíženou pozici, je nemajetná a v rozhodné době bylo možné důvodně pochybovat o naplnění jejího záměru získat úvěr na zaplacení kupní ceny), dovedl, že sjednání smluvní pokuty nemělo charakter preventivní a zajišťovací, a vzhledem k tomu, že žalobci na smluvní pokutu již přijali 50.000,- Kč a nebyla jim způsobena větší majetková újma, shledal stejně jako soud prvního stupně požadavek na zaplacení zbytku smluvní pokuty v částce 50.000,- Kč v rozporu s dobrými mravy.

Rozsudek odvolacího soudu napadli žalobci dovoláním, jehož přípustnost opřeli o § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. Mají za to, že soud nerespektoval zásadu pacta sunt servanda, a namítají, že výše smluvní pokuty vzhledem k výši kupní ceny není nepřiměřená ani nemravná. Jsou přesvědčeni, že v daném případě nelze aplikovat § 3 odst. 1 obč. zák. Poukazují na to, že žalovaná měla rovnocenné postavení jako ostatní zájemci o koupi bytu, je způsobilá k právním úkonům a presumovanou nedostatečnou jazykovou vybavenost nelze přičítat k jejich tíži. Navrhují proto rozsudky soudů obou stupňů zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění do 30. 6. 2009 (dále opět jen „o. s. ř.“).

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas osobami k tomu oprávněnými (žalobci) při splnění podmínky uvedené v § 241 odst. 2 písm. b/ a odst. 4 o. s. ř., se zabýval jeho přípustností.

Dovolání není přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř., jelikož napadeným rozsudkem byl potvrzen v pořadí první rozsudek, který soud prvního stupně ve věci vydal. Zbývá tedy přípustnost podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., podle kterého je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b/ a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolací soud je ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř. zásadně vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně jeho obsahového vymezení dovolatelem. Tato vázanost se projevuje nejen v tom, který z důvodů podle § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř. byl v dovolání uplatněn, ale především v tom, jak byl vylíčen,

tj. v jakých okolnostech dovolatel spatřuje jeho naplnění.

V posuzovaném případě žalobci zpochybňují právní závěr odvolacího soudu, že výkon práva žalobců na doplacení smluvní pokuty je v rozporu s dobrými mravy, a zpochybňují tak správnost aplikace § 3 odst. 1 obč. zák. ve vztahu k § 544 obč. zák. na daný případ. Jelikož tuto k dovolacímu přezkumu předloženou právní otázku, na níž napadené rozhodnutí spočívá, odvolací soud vyřešil v rozporu s hmotným právem, má napadený rozsudek ve věci samé po právní stránce zásadní význam a dovolání je podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. přípustné.

Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění). O mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. jestliže ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Podle § 544 odst. 1 obč. zák. sjednají-li si strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda.

Podle § 544 odst. 2 obč. zák. lze sjednat smluvní pokutu jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení.

Smluvní pokuta jako zajišťovací prostředek je pro občanskoprávní vztahy upravena v § 544 a § 545 obč. zák. Smluvní pokuta je peněžitou částkou, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli v případě, že nesplní svou smluvní povinnost, i když porušením povinnosti věřiteli škoda nevznikne. Smluvní pokutou lze zajišťovat jakoukoli právní (smluvní nebo zákonnou) povinnost. Pro platnost ujednání o smluvní pokutě zákon předepisuje obligatorně písemnou formu. Nezbytnou náležitostí je uvedení výše smluvní pokuty, případně alespoň způsob, jakým bude stanovena. Sjednání výše či způsobu určení smluvní pokuty je věcí dohody účastníků.

Podle § 3 odst. 1 obč. zák. výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Smyslem ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. je zamezit výkonu práva, který sice odpovídá zákonu, avšak odporuje dobrým mravům, jež lze definovat jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/96, publikovaný v časopise Soudní judikatura pod označením SJ 62/1997). Dobré mravy tvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. Není tedy vyloučeno, že i takový výkon práva, který odpovídá zákonu, může být shledán v rozporu s dobrými mravy a že mu proto bude soudem odepřena právní ochrana. Ke konkretizaci takto obecně stanovených pravidel je třeba užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke smluvní pokutě v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami.

V posuzovaném případě odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) dospěl k dovoláním nezpochybněnému závěru, že ujednání účastníků o smluvní pokutě je platným právním úkonem. Dovodil však, že výkon práva žalobců na úhradu doplatku smluvní pokuty ve výši 50.000,- Kč uplatněný žalobou je v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák., protože smluvní pokuta již byla v rozsahu 50.000,- Kč částečně zaplácena a žalobcům nebyla způsobena větší majetková újma.

Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 33 Odo 875/2005, uzavřel, že stejně jako lze ujednání o smluvní pokutě podle § 39 obč. zák. posoudit z hlediska souladu nebo rozporu dohodnuté výše smluvní pokuty s dobrými mravy toliko jako platné či neplatné (tzn. bez možnosti shledat je neplatné jen ve výši přesahující rámec dobrých mravů), může být obdobně i výkon práva na smluvní pokutu (v plném rozsahu) podle § 3 odst. 1 obč. zák. pouze v souladu či v rozporu s dobrými mravy. K možnosti soudu snížit smluvní pokutu se Nejvyšší soud vyjádřil rovněž v rozsudku ze dne 23. 10. 2006, sp. zn. 33 Odo 1385/2004, v němž zdůraznil, že zatímco podle úpravy obchodního zákoníku má soud moderační právo a smluvní pokutu může snížit až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením zajišťovaného závazku (§ 301 obč. zák.), občanský zákoník soudu právo snížit vysokou smluvní pokutu nedává a ustanovení obchodního zákoníku o smluvní pokutě nelze použít na závazkové právní vztahy upravené občanským zákoníkem (obdobně srovnej např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 3. 2007, sp. zn. 33 Odo 805/2005, a ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 33 Cdo 2239/2007). I když odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku uvedl, že moderační právo v občanskoprávních vztazích soudu nepřísluší, sám uzavřel, že výkon práva žalobců na doplacení smluvní pokuty v rozsahu žalované částky odporuje dobrým mravům. Odvolací soud (a též i soud prvního stupně) tudíž fakticky svým rozhodnutím nepřipustně moderoval výši smluvní pokuty, když na základě volné úvahy dospěl k závěru, že výkon práva žalobců na doplacení smluvní pokuty do výše 100.000,- Kč je v rozporu s dobrými mravy s přihlédnutím k poměrům žalované a k tomu, že smluvní pokuta již byla částečně uhrazena v rozsahu 50.000,- Kč (a v tomto rozsahu ji tedy shledal v souladu s dobrými mravy).

Lze uzavřít, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na nesprávné aplikaci § 3 odst. 1 obč. zák. ve vztahu k § 544 obč. zák.; žalobcům se tak podařilo zpochybnit prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. správnost napadeného rozhodnutí.

Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu podle § 243b odst. 2 věty za středníkem o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, dovolací soud zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)